

IV PALKINTO

Aarno Niini – ammatillisen koulutuksen uudistaja

Jari Laukia

Johtaja, FL

Helia Ammatillinen opettajakorkeakoulu

jari.laukia@helia.fi

Suomalaisen koulutuspolitiikan historiassa on yhteinä juonteena ollut yleissivistystä painottava linja ja ammatillista osaamista painottava linja. Tuo juonne on näkynyt mm. keskusteluna siitä, onko ammatillinen koulutus painotetusti osa tuotannon infrastruktuuria vai kasvatuksellisiin arvoihin sitoutunutta toimintaa. Yhteiskunnallisesta tilanteesta riippuen nuo linjat ovat olleet lähempänä tai etäämpänä toisistaan ja niiden merkitys on vaihdellut (Ruohotie 2000, 285; Itälä 2000, 68). Osmo Lampinen erottaa koulutuspolitiikka

kassa koulutuksen välineellisyyttä korostavan linjan ja koulutuksen itseisarvoa korostavan linjan. Koulutusta välineenä käytävän koulutuspolitiikan tavoitteet ovat itse koulutustoiminnan ulkopuolella. Koulutus on väline, jota kehittämällä voidaan parantaa esimerkiksi työllisyyttä, vähentää rikollisuutta tai parantaa taloudellista kasvua. Ammatillisen koulutuksen on nähty edustavan välineellistä suhtautumista koulutukseen. Koulutuksen itseisarvoa painottava linja on nähnyt koulutuksella sivistyksellisiä, puhtaasti koulutuspoliittisia tavoitteita. Lukio ja yliopisto ovat edustaneet tätä linjaa (Lampinen 1998, 12-15).

Painotusero ei ole ollut nähtävissä pelkästään yleissivistävän koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä, vaan ero on ollut osittain nähtävillä myös ammatillisen koulutuksen sisällä. Suomen itsenäisyyden ajan ammatillisen koulutuksen kehittämisessä on havaittavissa kolme aikakautta. 1920 – 1930 -luvuilla luotiin järjestäytyneen ammatillisen koulutuksen perusteet. Käsityöläiskoulujen ja oppipoika-kisällä perinteen vaikutukset näkyivät vielä. Vuodet 1940-1960 olivat murroskautta, jolloin luotiin pohja ammatillisen koulutuksen laajenemiselle. Vuosien 1960-1980 aikana siirryttiin yhtenäiskoulujärjestelmään. Ammatillinen koulutus laajeni voimakkaasti ja se liitettiin osaksi muuta koulujärjestelmää.

Uudistuksilla on aina suunnittelijansa ja suunnitelmilla toteuttajansa. Aarno Niini (1905-1972) oli sekä suunnittelija että toteuttaja. Hän oli koulutukseltaan fysiikan tohtori. 1930 -luvulla hän toimi dosenttina Helsingin yliopistossa ja dosenttuuri jatkui jälleen 1950- ja 1960-luvuilla. Hänen toimintansa kauppa- ja teollisuusministeriön alaisen ammattikasvatusneuvoston jäsenenä sekä ammattikasvatusosaston päällikkönä vaikutti merkittäväällä tavalla Suomen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen. Vuosina 1963-1964 Aarno Niini toimi 270 päivää pääministeri Ragnar Leinon virkamieshallituksen toisena kauppa- ja teollisuusministerinä. Kun opetusministeriön alaisuuteen 1960-luvun lopulla perustettiin ammattikasvatushallitus, toimi Niini sen ensimmäisenä pääjohtajana.

Aarno Niinin kirjallinen tuotanto ei ollut järin mittava. Hän kirjoitti joitakin fysiikan oppikirjoja teknillisiä oppilaitoksia varten sekä maan ja kuun geologiaan liittyviä teoksia. Ammatillisen koulutuksen kehittämiseen liittyvät Niinin aja-

tukset löytyvät muutamista Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosaston julkaisemista, Niinin kirjoittamista raporteista. Näissä raporteissa hän muutamaankymmeneen sivuun sai mahduttamaan runsaasti ajatuksia ja näkökulmia ammatillista koulutuksesta. Esimerkiksi vuonna 1946 ilmestynyt raportti 'Suunnitteilla olevasta koulu-uudistuksesta ammattikoulun näkökulmasta' sekä vuonna 1947 ilmestynyt raportti 'Ammattikasvatuksesta' sisältävät keskeisiä Niinin ja ammattikasvatusneuvoston näkemyksiä. Raportit levisivät ammattikoulutusneuvoston nimissä virkamiehille, kansanedustajille ja kouluttajille. Ammattikoulutusneuvosto julkaisi vuonna 1947 Ammattikoulutuksen kehittämisen 10-vuotissuunnitelman, jonka laatimisessa Niinillä oli merkittävä rooli. Kyseisessä raportissa ammattikasvatusneuvosto hahmotteli ammatillisen koulutuksen kehitysnäkymiä laajasta näkökulmasta. Suunnitelmassa esitetyt linjanvedot näkyivät myöhemmin ammatillista koulutusta koskevissa päätöksissä aina 1980-luvulle saakka.

Vuonna 1949 julkaistiin Helinä Järventauksen toimittama vihkonen 'Ammattikasvatus teollisuuden, käsityön, kaupan ja merenkulun aloilla'. Vihkonen on uudistettu versio Niinin vuonna 1947 kirjoittamasta Ammattikasvatus-raportista. Järventauksen toimittama vihkonen oli tarkoitettu lähinnä kurssimateriaaliksi ja ammatillisten oppilaitosten opettajien käyttöön. Niinin pääteoksena ammattikasvatuksen alalla voidaan pitää vuonna 1950 julkaistua teosta 'Unohdettu koulu marssi', jossa hän kokosi yhteen 1940-luvulla esittämiään ajatuksia. Julkaisujen ohella Niini toimi opettajana, luennoitsijana ja kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiehenä. Näissä kaikissa rooleissa hän työskenteli aktiivi-

sesti ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi.

Tässä artikkelissa tarkastelen Aarno Niinin ajatuksia ja toimintaa ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi murroskaudella 1940-1950 -luvuilla. Artikkelin perustuu etupäässä Niinin omiin teksteihin ja ammattikoulutusneuvoston kokousmuistioihin. Peilaan Niinin ajatuksia ammatillisen koulutuksen aiempaan kehitykseen sekä luon katsauksen siihen, mitä vaikutuksia hänen ajatuksillaan on ollut ammatillisen koulutuksen kehittämiseen.

Ammatillisen koulutuksen hallinnon kehittyminen

I tsenäisen Suomen ammatillisen koulutuksen perusteet luotiin vuoden 1920 asetuksella. Asetuksen mukaan 1900-luvun alussa muodostettujen käsityöläiskoulujen tilalle perustettiin ammatteihin valmistavia ammattikouluja ja yleisiä ammattikouluja. Kansakoulupohjaisten ammatteihin valmistavien koulujen merkitys kasvoi hiljalleen ammatillisen peruskoulutuksen antajana yleisten ammattikoulujen merkityksen vähentyessä. Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena oli tietopuolisen ja käytännöllisen ammatillisen opetuksen lisäksi laajentaa opiskelijoiden ammattitoiminnassa tarpeellisia kansalaistietoja (SA 1929/50). Opetuksessa oli pidettävä silmällä ammatillinen tavoite. Opetusta annettiin ammattiopissa, ammattiopirustuksessa ja ammatilaskennossa. Käytännöllistä työtä opiskeltiin oppilaitoksen työpajoissa. Lisäksi opiskeltiin äidinkieltä, ammattiterveystietoa ja kansalaistietoa (AS asetus 1920/50; asetus ammatteihin valmistavista kouluista).

Teollisuushallituksen yhteyteen oli vuonna 1917 perustettu ammattikasvatusneuvosto suunnittelemaan ja organisoimaan ammattikoulutukseen liittyviä asioita. Neuvoston sihteerinä toimi ammattikoulujen tarkastaja. Ensimmäinen ammattikoulujen tarkastaja oli arkkitehti Jalmari Kekkonen vuosina 1911-1928. Myöhemmin 1930-luvulla ammattikoulujen tarkastajana toimi Oiva Wiljanen.

Pitkin 1920-1930-lukuja komiteamietinnöissä esitettiin ammatillisen koulutuksen kehittämistä mm. kansainvälisen taloudellisen kilpailun vuoksi. Yhteiskunnan kannalta oli tärkeää, että nuoret olivat koulutuksessa ja saivat valmiuksia työelämään ja yhteiskunnassa toimimista varten (Nieminen 2003, 104-106). Kuitenkin vasta vuonna 1939 eduskunta oli valmis säätämään ammatillista koulutusta uudistavan lain. Kyseistä lakia koskeva toimeenpanoasetus annettiin vuonna 1942. Ammatillinen koulutus tuli entistä voimakkaammin valtionavun piiriin. Ammattioppilaitosten perustaminen asetettiin kuntien velvollisuudeksi (Laki ammattioppilaitoksista SA 1939/154, Klemelä 1999, 62). Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena oli antaa käytännölliseen työhön aikoville valmistavaa tietopuolista ja käytännöllistä opetusta sekä laajentaa heidän ammattitoiminnassa tarpeellisia kansalaistietojaan (SA 1942/ 160).

Vuoden 1942 asetus uudisti myös ammatillisen koulutuksen hallintoa. Kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä ammattikasvatusneuvoston asemaa vankistettiin. Neuvosto jakautui kolmeen jaostoon: teollisuus- ja käsityöopetuksen jaostoon, kauppaopetuksen jaostoon sekä merenkulkuopetuksen jaostoon¹(Niini 1947, 15;

---

¹ Aluksi neuvostoon kuului kaksi itseoikeutettua jäsentä (puheenjohtaja ja ammattikasvatuksen tarkastaja) sekä kolme työnantajan edustajaa ja kolme työntekijöiden edustajaa. Myöhemmin Neuvostoon kuului puheenjohtaja, tarkastaja, yksi valittu jäsen ja jaostojen päälliköt.

SA 1942/160). Neuvoston puheenjohtajana toimi professori Martti Levön. Jäsenenä oli 1950-luvun lopulla mm. kansanedustaja Tyyne Leivo-Larsson. Neuvoston jäsenenä vuodesta 1943 alkaen oli myös kauppa- ja teollisuusministeriöön perustetun ammattikasvatusosaston johtaja Aarno Niini. Uudistusten myötä ammatillisen koulutuksen suunnittelu muuttui aiempaa systemaattisemmaksi (esim. Ilomäki 2001, 26-27).

Suomen ammatillinen koulutus toimi peräti seitsemän eri ministeriön alaisuudessa alasta riippuen. Pian sodan päättymisen jälkeen vuonna 1945 ammattikoulutusneuvosto esitti ajatuksen koko ammatillista koulutusta yhtenäisesti valvovan ja ohjaavan keskusviraston perustamisesta (Järventaus 1949, 9; Ammattikasvatusneuvoston yleiskokous 3.12.1945). Kesti kuitenkin reilut 20 vuotta ennen kuin keskusvirasto perustettiin. Ammattikasvatushallitus perustettiin opetusministeriön yhteyteen vuonna 1966. Vuosien 1966-1969 aikana ammatillinen koulutus koottiin keskusviraston yhteyteen.

Ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostaminen

Toisen maailmansodan vielä kestäessä teki ammattikoulutusneuvosto suunnitelmia ammatitaitoisen työvoiman kouluttamiseksi sodan päätyttyä. Vaikka sodan lopputulos ei ollutkaan vielä tiedossa, nähtiin ammatitaitoista työvoimaa tarvittavan maan jälleenrakentamiseen. Neuvostossa arveltiin, että maan elinkeinoelämä kehittyisi erityisesti teollisuuden, kaupan ja kuljetusten aloilla. Näille aloille tuli kouluttaa riittävästi ammatitaitoista työvoimaa (Ammattikasvatusneuvosto 19.7.1943). Sodan päätyttyä sotakorvauksista selviäminen lisäsi ammatitaitoisen työvoiman tarvetta

(Niini 1947, 5-6).

Ammattikoulutusneuvosto laati suunnitelmat työvoiman pikakoulutusta varten (Ammattikasvatusneuvosto 19.7.1943). Pikakoulutuksella koulutettiin pääsääntöisesti sodasta palaavia rintamamihiä. Sodan päätyttyä pikakoulutusta annettiin noin 50 ammattialalla. Kurssit kestivät 1-6 kuukautta. Niinin mukaan kurssit eivät missään muodossa voineet antaa kurssilaisille kaikkia työelämän vaatimia valmiuksia. Hänen mukaansa oli tärkeää, että opiskelijat saivat kurseilla ammatin vaatimat perusvalmiudet. Ammattikurssien jälkeen oppiminen jatkui työelämässä. Kurseja järjestettiin noin 50 ammattialalla. Vuoteen 1947 mennessä oli järjestetty 600 kurssia ja niihin oli osallistunut 11 500 koulutettavaa (Niini 1947, 21). Ammattikoulutusneuvosto oli osunut oikeaan arvioidessaan työvoiman alakohtaista tarvetta. Työvoimaa tarvittiin erityisesti sotakorvaustoimitusten aloilla teollisuudessa, sekä kuljetusalalla ja kaupanalalla.

Kurssitus auttoi akuuttiin työvoiman tarpeeseen. Niinin mielestä tarvittiin laajempi rakenteellinen ja ideologinen muutos ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Ammatillisen koulutuksen arvostusta oli parannettava. Ammatillinen koulutus oli nostettava tasavertaiseen asemaan yleissivistävän koulutuksen rinnalle. Niinin mielestä maamme koululaitos oli kehittynyt tarpeettoman laajassa mitassa teoreettista tietoa antavaksi. Oppikouluun otettiin enemmän oppilaita kuin työelämä tarvitsi. Teollisuuden työntekijöistä puolestaan vain 15-20 % voi saada ammatillista koulutusta (Niini 1947, 22). ”Osaltaan esitettyihin seikkoihin synnä on se, että meillä ns. henkistä sivistystä varsinkin ennen valtiollisen itsenäisyyden saavuttamista pidettiin erit-

täin tärkeänä juuri kansallisen tietoisuuden herättämiseksi, ja että kunnioitus tätä kohtaan on jatkuvasti säilynyt voimakkaana, vaikka perusmotiivi on vaihtunutkin” (Niini 29.6.1946). Koululaitos oli säilyttänyt entisen muotonsa, vaikka tarve muutokseen oli ilmeinen.

Niini viittasi 1930-luvulla julkaistuihin komiteamietintöihin, joiden mukaan ammatillista koulutusta tulisi lisätä. Esimerkiksi vuona 1935 mietintönsä antanut ylioppilastulvan vastustamiskomitea esitti ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostamista. Ylioppilaaksi kirjoitti vuonna 1935 2509 opiskelijaa. Näistä suuri osa jatkoi yliopistossa. Komitean mielestä kaikille ei ollut koulutusta vastaavaa työtä tarjolla.² Oppikoulujen ylivostukseen tuli vastata ammatillisen koulutuksen arvostusta ja koulutuspaikkoja lisäämällä (KM 1935:12; Klemelä 1999, 60-61). Ammattikoulun kehittämistä painotti myös kansakoulun suorittaneiden määrän kasvu. Kansakoulun päättäneet eivät vielä ikänsä vuoksi voineet päästä töihin. Näille lapsille tuli järjestää sopivia tekemistä (Kivirauma 1992, 56).

Sodan aikana Suomessa suunniteltiin oppivelvollisuuslain uudistamista. Niinin tukemana ammattikoulutusneuvosto esitti Suomeen ammattioppivelvollisuutta. Yhtä hyvin kuin yhteiskunta kantoi huolta nuorten yleissivistyksen ja henkisen kehityksen tasosta, sen tuli tarjota mahdollisuus valmistua sellaiseen työhön, joka vastasi nuorten harrastuksia ja taipumuksia. Jokainen nuori suorittaisi ammattioppivelvollisuuden. Eri puolilla maata se voitaisiin suorittaa eri tavalla, esimer-

kiksi suorittamalla maaseutukeskikoulun yleislinjan tai ammattikoulun yhden vuosiluokan tai vaihtoehtoisesti opiskelamalla oppisopimuskoulutuksessa sovittu aika. Samalla Niini korosti lukion, ammatillisten oppilaitosten ja kansakoulun välistä yhteistyötä (Ammattikasvatusneuvoston yleiskokouksen pöytäkirja 3.12.1945).

Aarno Niinin ja ammattikasvatusneuvoston toiminnan taustalla oli voimakkaasti ajatus yhtenäiskoulujärjestelmästä. Koulujärjestelmän tuli muodostaa kokonaisuus, jossa eri koulutukselliset mahdollisuudet ja väylät tarjoaisivat kullekin opiskelijalle tilaisuuden valita opintosuuntansa taipumustensa mukaan. Väylät eivät koskaan johtaisi koulutukselliseen umpikujaan. Yhtäläisen pohjakoulutuksen jälkeen opiskelijat voisivat valita joko yleissivistävää tai ammatillista jatko-opintoa. Ammattikoulutukselle oli järjestettävä sille kuuluva sija yleissivistävän koulutuksen rinnalla (Oksala, Suunnitelmia Suomen koulujärjestelmäksi, OPH).³

Ajatus ammatillisista korkeakouluista oli esitetty jo 1930-luvulla. Vuonna 1938 opetustoimen uudistamiskomitea oli miehitinnössään maininnut yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakouluilla tarkoitettiin ennen muuta ammatilliseen tutkintoon painottuvaa korkeinta koulutusta antavaa laitosta, esim. teknillisen korkeakoulun ja kauppa korkeakoulun tapaan. Komitea ei rojhennut vielä esittää ammatillisen koulutuksen saaneille jatkomahdollisuutta korkeakouluun (esim. Opetustoimen uudistamiskomitean mietintö 14:1938).

² Vuosina 1932-34 Helsingin yliopistosta valmistui 2034 loppututkinnon suorittanutta, yhteensä 2984 kaikki korkeakoulut (Turun yliopisto, Åbo akademien, Handelshögskola, kauppa korkeakoulu, teknillinen korkeakoulu) mukaan lukien.

³ Ohto Oksala toimi KTM:n ammatinvalinnanohjaustoimiston päällikkönä, myöhemmin mm. TKK:n työpsykologian ja työnjohto-opin professorina.

Aarno Niini otti selkeästi sen kannan, että koulutus tuli järjestää yhtenäiskouluajatuksen mukaan siten, että koulujärjestelmä muodosti kokonaisuuden, jossa kansakoulun pohjalle rakentuvista ammattioppilaitoksista tuli olla mahdollisuus hakeutua jatko-opintoihin ammatikorkeakouluihin (Niini 1950, 25,138).⁴ Tämä oli Niinin mukaan yksi tapa lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa sekä parantaa ammatillisen koulutuksen laatua.

Ammatillisen koulutuksen kasvatukselliset päämäärät

Ammatillisen koulutuksen saataavuuden parantamisen ja koulutuksen rakenteellisen uudistuksen lisäksi tarvittiin mielipiteen muokkausta käsittämään ammattikasvatusta myös yhteiskunnallisena sivistystekijänä. Ammattiin oppimisen ohella yhteiskunnallinen kasvatusta oli ammatillisessa koulutuksessa välttämätön. Tämä ei tapahtunut pelkästään yleissivistävän opetuksen yhteydessä. ”Ammatinopetus voi olla yhtäläisesti, toisinaan paremminkin, kasvattava kuin muutamien ns. yleissivistävien aineiden opetus. Sillä ammattikasvatusta ei merkitse yksinomaan tiettyä ammattia varten vaadittavien tietojen ja taitojen opettamista, vaan tärkeimmäksi siinä muodostuu itse oppimisprosessi – kysymys siitä, miten tietoja hankitaan ja käytetään. Tuskin voi löytää kouriintuntuvampaa esimerkkiä tiedon hyödyllisyydestä kuin juuri ammattitiedon soveltamisessa”(Niini 1950, 20).

Niini piti erinomaisena sitä, että ammatillisen koulutuksen alueella tieto oli

käytettävissä välittömästi hyödyksi. Se saattoi herättää tahdon hankkia enemmän tietoa. Kiinnostus tiedon hankkimiseen saattoi laajentua koskemaan myös muuta tietoa, kuten tieteellistä tai taiteellista sekä ennen kaikkea yhteiskunnallista ja poliittista tietoa (Niini 1950, 20). Työelämän ja yhteiskunnan muuttuessa oppimaan oppimisen taidot olivat keskeisiä. Elinikäisen oppimisen näkökulma ja aktiivinen kansalaisuus olivat Niinin ajattelussa selkeästi esillä.

Ammatillisen koulutuksen laajeneminen keskikoulun ja lukion kustannuksella ei Niinille merkinnyt yleissivistyksen tason laskua vaan nousua. ”Kasvatettavan tulee käsittää myös ammatin sisäinen henki, sen moraalinen ja kulttuurimerkitys sekä tajuta sen moninaiset suhteet sosiaalisen ja valtiollisen elämän kokonaisuudessa”(Ammattikasvatusneuvoston työvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 29.1.1947). Näin ammatillisella koulutuksella oli kulttuuria luova merkitys; ammatillinen osaaminen oli osa sivistyksen olemusta. Ammatillinen koulutus ei ollut ainoastaan väline yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kehittämiseen. Ammatillisella koulutuksella oli arvo sinänsä opiskelijan sivistäjänä (vrt. Lampinen 1998, 15).

Kauniilla tavalla Niini lähestyi koulutusta myös yksilön näkökulmasta. Vasta yhtenäiskouluajatuksen pohjalta toteutettu, riittävän laaja ammatillinen koulutus pystyi saavuttamaan sille asetetut kasvatukselliset tavoitteet. Yksi keskeinen tavoite oli persoonallisuuden kehittäminen. ”Persoonallisuudellahan tarkoitamme yleensä intellektuaalisen ja moraalisuuden autonomian omaavaa henkilöä.” Am-

⁴ Vuonna 1938 mietintönsä antanut opetustoimen uudistamiskomitea esitti yhtenäiskoulujärjestelmää, jossa kansakoulu olisi keskikoulun ja ammattikoulun pohjakoulu, keskikoulu pohjakouluna lukiolle ja ammattiopistolle ja lukio puolestaan yliopistolle ja ammattikorkeakoululle. Komitean mietinnössä ammattioppilaitos ei antaisi jatko-opintokelpoisuutta ja ammatillinen väylä nähtiin tärkeänä, mutta sekundäärisenä yleissivistävään väylään verrattuna (KM 14: 1938).

matillinen koulutus oli tässä yhdenvertainen yleissivistävän koulutuksen kanssa. Persoonallisuuden kehittymisen yksi tärkeä perusedellytys oli taloudellinen itsenäisyys. Tässä suhteessa ammatillinen koulutus antoi Niinin mukaan opiskelijalle paremmat lähtökohdat kuin yleissivistävä koulutus (Niini 1946).

Ammatillisen kasvatuksen lisäksi koulutuksella oli yhteiskunnan jäsenyyteen kasvattava merkitys. Nämä tehtävät eivät olleet ainejakoisia, vaan ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat joutuvat ympäröivän elämän kanssa niin läheiseen tekemiseen, että he joutuvat ottamaan selvää myös yhteiskunnan rakenteista (Aarno Niinin selonteko kauppa ja teollisuusministeriölle 15.12.1945).

Ammatillisen koulutuksen antamat ammatilliset valmiudet auttoivat nuoria siirtymään työelämään ja sitä kautta itsenäistymään ja kiinnittymään yhteiskuntaan. Ammatillinen koulutus antoi mahdollisuudet oman elämän hallintaan. Sen tuli antaa mahdollisuus myös sosiaaliseen nousuun jatko-opintojen kautta.

Opetuksen laatu

Niini joutui tunnustamaan, että ammatillisen koulutuksen arvostuksen nostamiseksi ja laadun parantamiseksi myös opetuksen taso oli nostettava. Opettajan merkitys ja suhtautuminen oppilaisiin sekä koulun työtavat olivat ratkaisevassa asemassa opetuksen laatua ajatellen (Niini 1950, 20–21). Sodan jälkeen ammatillisen koulutuksen lisääntyessä pätevien opettajien saanti oli vaikeutunut.

Opetuksen taso ja laatu olivat keskusteltaneet viranomaisia aiemminkin. Esimerkiksi teknillisen opetuksen kehittä-

miskomiteassa työskennellyt professori Emil J. Simola oli vuonna 1927 painottanut sitä, että opettajilla oli alan tuoreet tiedot ja taidot sekä käsitys elinkeinoelämän toiminnoista (Rousi 1986, 64). Niini puolestaan kiinnitti ammatillisten tietojen ja taitojen lisäksi huomiota opettajien pedagogiseen osaamiseen tai pikemminkin sen puuttumiseen. Niinin mielestä opettajilta piti vaatia ammatillisen osaamisen lisäksi sitä enemmän kasvattajan ja pedagogin ominaisuuksia mitä nuorempia oppilaat olivat. Työnopetus työpajoissa oli heikkoa. Usein ”on huolehtiminen oppilaan kehityksestä miltei aina kokonaan laiminlyöty.” ” Henkilöitä, joiden huostaan oppilaat lähinnä jätetään, ei myöskään juuri koskaan valita sitä silmäläpikään, onko heillä edes halua tai kykyä oppilaan ohjaamiseen” (Niini 1947, 20, 25).

Ammattikasvatusneuvosto ehdotti opettajankoulutusyksikön perustamista. Sijoituspaikaksi ehdotettiin Jyväskylää, mutta jokin muukin paikkakunta voisi tulla kysymykseen. Opettajankoulutus voisi sisältää psykologian ja pedagogiikan lisäksi myös ammattikouluissa opetettavia aineita, ”jotta tulevat opettajat oppisivat muokkaamaan asia-aineiden opetuskelpoiseen muotoon” (Ammattikasvatusneuvoston teollisuus- ja käsityöjaoston pöytäkirja 19.12.1951). Opettajankoulutuksessa tuli ottaa ennakkoluulottomasti käyttöön nykyaikaiset teknilliset apuneuvot. Niini mainitsee mm. magnetofonin ja filmauksen. Ammattikasvatusosasto tuottikin ensimmäisen opetusfilmin ammattioppilaitosten käyttöön. Filmi käsiteli metallisorvarin ammattialkeita. Oppimateriaalin ajanmukaisuuteen ja monipuolisuuteen oli kauttaaltaan kiinnitettävä huomiota. Oppikirjoja oli vähän ja nekin olivat vanhentuneita. Niinin mielestä erityisesti kokemattomat opettajat

tarvitsivat tuekseen oppikirjoja. Lisäksi ammatillisen opettajan palkkausta parantamalla oli tehtävä opettajan työ houkuttelevammaksi (Niini 1947, 35; Ammatikasvatuksen kehittämisen 10-vuotissuunnitelma 1.2.1947).

Niini levitti aktiivisesti tietoa ammatillisesta koulutuksesta luennoimalla erilaisissa koulutustilaisuuksissa. Hänen kirjoittamiaan ammatillista koulutusta valottavia vihkosia levitettiin opettajien ja viranomaistenkäyttöön (esim. Järventaus 1949). Yksi tapa vaikuttaa ammatillisen koulutuksen suosioon ja laatuun oli ammatinvalinnan ohjauksen tehostaminen. Nuorille oli tehokkaammin annettava tietoa ammateista ja kuinka kullekin alalle voi hakeutua. (Niini 1947, 17–18; Ammatikasvatuksen kehittämisen 10-vuosisuunnitelma 1947).

Aarno Niinin merkitys ammatillisen koulutuksen kehittäjänä

Vuoden 1958 lainsäädännöllä ammatillinen koulutus tuli selkeästi valtionavun piiriin. Koulutuksen järjestäminen tuli kuntien vastuulle. Ammatillisen koulutuksen tarjonta laajeni kattamaan tasaisesti koko maan (SA 184/1958 Laki ammattioppilaitoksista). Ammatikasvatushallituksen perustamisen yhteydessä kaikki ammatillinen koulutus siirtyi vähitellen keskusviraston alaisuuteen.

Niinin näkemykset yhtenäiskoulujärjestelmästä viitoittivat ammatillisen koulutuksen kehittymistä 1980-luvulle saakka. Hän kehitti uuden dynaamisen koulutuspolitiikan liittämällä ammattikoulutuksen sekä maan taloudelliseen kehitykseen että yleiseen koulutus- ja kasvatustalouteen (esim. Itälä 2000, 56–58; Lampinen 1998, 218). Keskiasteen koulu-

uudistuksessa painopiste oli erityisesti ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Koko ikäluokalle tarjottiin mahdollisuus hyvään toisen asteen koulutukseen taipumustensa mukaan joko lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Vuoden 1987 lainsäädännössä ammatillisen koulutuksen tavoitteiksi asetettiin ammatillisten valmiuksien saavuttamisen lisäksi opiskelijan persoonan kehittäminen ja jatko-opintokelpoisuuden saavuttaminen (SA 487/1987 Laki ammatillisista oppilaitoksista). Säädökset seurailivat hyvin pitkälle Niinin näkemyksiä ammatillisen koulutuksen asemasta Suomessa. Ammatillisen koulutuksen väylä jatko-opintoihin vahvistui 1990-luvulla ammattikorkeakoululaitoksen rakentamisen myötä.

Ammatillinen opettajankoulutus kauppa- ja teollisuusministeriön alaisen ammatillisen koulutuksen alueella saatiin käyntiin 1950–1960-lukujen taitteessa. Vuonna 1958 aloitti toimintansa Hämäläisen Ammatikoulujen opettajaopisto. Se koulutti tekniikan alan opettajia. Vuonna 1962 toimintansa aloittanut Jyväskylän opettajaopisto koulutti opettajia niin sanotuille tyttöjen aloille, mm. ompelualalle. Jo näitä ennen, vuonna 1950, oli Suomen Liikemiesten Kauppaopiston yhteydessä aloitettu kauppaopettajien koulutus (Olkinuora 2000, 189–190; Miettinen 1993, 31). Tänäpäin kaikkien ammatillisen koulutuksen alueella toimivien opettajien kelpoisuusehtoihin kuuluu pedagoginen koulutus. Rakenteellisesti ammatillinen koulutus on osapuolilleen saavuttanut sen aseman, joka sille Niinin mukaan kuuluikin jo 60 vuotta sitten.

Niinin näkemykset oppimisesta ja ammatillisen koulutuksen merkityksestä yksilölle ovat kestäneet aikaa hämmästyttävän hyvin. Oppimisen näkeminen pro-

sessina, jossa opiskelija pystyy käyttämään oppimaansa käytännössä hyväkseen oppimalla samalla uutta, puhuttelee tänäänkin. Opiskelijan kannustaminen, hänen taipumustensa huomioonottaminen ja ohjaaminen aktiivisesti omaksumaan tietoja ja uusia taitoja, ovat opettajan työhön ja oppilaitosten toimintaan yhä kuuluvia tehtäviä. Niini piti oppimisympäristöjen autenttisuutta ja oppimisen yhteyttämistä yhteiskunnan ja elinkeinoelämän toimintaan tärkeänä. Hän halusi yhdistää ammatillisen koulutuksen yhteydessä koulutuspolitiikan perinteiset yleisivistystä ja ammattikasvatusta painottavat juonteet. Ainutlaatuisella tavalla hän näki ammatillisen koulutuksen ammattiin johtavana, yhteiskuntaan kasvattavana ja kulttuuria luovana toimintana. Jos Aarno Niinistä on tehty rintakuva, se kuuluu kaikkien ammatillisten oppilaitosten kaapin päälle.

Lähteet

Ammattikasvatusneuvosto 1.2.1947. Ammattikasvatuksen kehittämisen 10-vuosisuunnitelma.

Ammattikasvatusneuvoston teollisuus- ja käsityöjaoston kokouksen pöytäkirja 19.12.1951. Kansio C: pöytäkirjat ja esityslistat, laatikko 1. AKN 1943-1965. AKH:n arkisto. OPH.

Ammattikasvatusneuvoston työvaliokunnan kokouksen pöytäkirja 29.1.1947. Kansio C: pöytäkirjat ja esityslistat, laatikko 1. Suunnitteilla olevasta koulu-uudistuksesta ammattikoulun näkökulmasta. AKN:n kauppa- ja teollisuusministeriölle osoitettu julkilausuma, liite 1. AKH:n arkisto. OPH.

Ammattikasvatusneuvoston yleiskokouksen pöytäkirja 19.7.1943. Kansio C: pöytäkirjat ja esityslistat. AKH:n arkisto. OPH.

Ammattikasvatusneuvoston yleiskokouksen pöytäkirja 3.12.1945. Kansio C: pöytäkirjat ja esityslistat, laatikko 1. AKH:n arkisto. OPH.

Ilomäki, R. 2001. Toisen asteen koulutusraakenteen kehittyminen ja kokeilurakenteiden arviointi. Tampereen yliopiston julkaisuja 845.

Itälä, J. 2000. Ammatillisen koulutuksen rooli Suomen rakentamisessa. Teoksessa A. Rajaniemi (toim.) Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. OKKA -säätö.

Järventaus, H. (toim.) 1949. Ammattikasvatus teollisuuden, käsityön, kaupan ja merenkulun aloilla. Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto.

Klemelä, K. 1999. Ammattikunnista ammatillisiin oppilaitoksiin. Ammatillisen koulutuksen muotoutuminen Suomessa 1800-luvun alusta 1990-luvulle. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 48.

Kivirauma, J. 1992. Työvoiman tarpeesta koko ikäluokan kouluttamiseen. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja A:160.

Lampinen, O. 1998. Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Tampere.

Miettinen, R. 1993. Oppitunnista oppimistointintaan. Tutkimus opetuksen ja opettajankoulutuksen kehittämistä Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa vuosina 1988-1991. Tampere.

Nieminen, M. 2003. Köyhälistön koulutus 1880-1930 -luvun Suomessa - oikeus vai velvollisuus? Teoksessa R. Rinne ja J. Kivirauma (toim.) Koulutuksellista alaluokkaa etsimässä. Matala koulutus yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä Suomessa 1800 ja 1900 -luvuilla. Suomen kasvatustieteellinen seura. Turku.

Niini, A. 1947. Ammattikasvatuksesta. Kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosasto. Helsinki.

Niini, A. 1950. Unohdettu koulu marssii. Mietteitä maan koulutuspolitiikasta ammattikasvatuksen näkökulmasta. Helsinki.

Oksala, O. Päivämätön julkilausuma. Suunnitelma Suomen koulujärjestelmäksi. Kansio H: valmistelumateriaalia, laatikko 1. AKN 1943-1965. AKH:n arkisto. OPH.

Olkinuora, A. 2000. Ammatillinen opettajankoulutus, ammattikasvatuksen esivaihe. Teoksessa A. Rajaniemi (toim.) Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. OKKA-säätö.

Opetustoimen uudistamiskomitean mietintö KM 1938:14.

Rousi, L. 1986. Höyrykoneesta tietotekniikkaan. 100 vuotta tekniiko- ja insinöörikoulutusta. Helsinki.

Ruohotie, P. 2000. Ammattikasvatuksen yliopistollinen opetus ja tutkimus. Teoksessa A. Rajaniemi (toim.) Suomalaisen ammattikasvatuksen historia. OKKA-säätiö

SA 1920/50 Asetus ammatteihin valmistavasta koulutuksesta.

SA 1939/154 Laki ammattioppilaitoksista SA 1939/154.

SA 1942/160 Asetus kunnallisista ja yksityisluontoisista ammattioppilaitoksista.

SA 184/1958 Laki ammattioppilaitoksista.

SA 487/1987 Laki ammatillisista oppilaitoksista. Suunnitteilla olevasta koulu-uudistuksesta ammattikoulun näkökulmasta 29.6.1946. Kansio C: pöytäkirjat ja esityslistat, laatikko 1. AKN 1943-1965. AKH:n arkisto. OPH.

Ylioppilastulvan vastustamiskomitean mietintö KM 1935:12

